

JAN-ÅKE BERG

Produktion av försvarstjänster — en kommentar

I Ekonomisk Debatt nr 6 anklagade Arne Karyd försvarsmakten för att slösa med den resurs som de värnpliktiga utgör. Så är inte fallet, menar Jan-Åke Berg i sin kommentar. Endast personal som kan ges meningsfull utbildning och adekvat materiel skall inkallas. Vad beträffar de värnpliktigas personliga utrustning är dels förbättringar på gång, dels några av de "brister" som Karyd påpekar, t ex avsaknaden av värme i bandvagnar, avsiktliga.

För den som vill nagelfara försvaret från nationalekonomisk synpunkt och har ambitionen att samtidigt beskriva, vad det i själva verket skall vara till för, kan problemen bli stora. Nationell säkerhet kan inte köpas, eller ens beskrivas, för pengar. Arne Karyd raljerar i denna tidskrift med termer som patriotism, sisu, tradition, vilka alla skulle förstöra möjligheterna att betrakta produktion inom försvaret från rent ekonomiska synpunkter.

Visst finns dessa strömningar i samhället. Men inte är det främst sådana uppfattningar som styr försvarsplaneringen; grunderna har lagts av en lång serie försvarsutredningar och kommittéer med stadig forankring i de tyngre riksdagspartierna.

Dessbättre för trovärdigheten — vars nationella och internationella tillämpningar är så viktiga för bedömningen av

vår försvarseffekt — har överbefälhavaren inte ens hittat på de hot, mot vilka han är satt att planera försvar. Han får kris- och krigsfall att studera från statsmakterna. Samtidigt anges, att försvarsmaktens främsta uppgift fortfarande skall vara fredsbevarande: att hålla kriget utanför landets gränser. Och studerat har han gjort, ÖB och hans stab, tillsammans med många andra militära och civila myndigheter och institutioner. Resultatet innebär inga självklara presenterade sanningar. Däremot anvisar de flera olika risknivåer — någon absolut säkerhet finns inte att få.

Förra året presenterade ÖB sin perspektivplan, som behandlar styrande försvarsfrågor inemot sekelskiftet. I flera ekonomiska nivåer illustrerar han alternativt möjliga lösningar, diskuterar tillämpningar och framlägger förslag till lösningar. Det utmynnar i att ÖB rekommenderar en försvarsmakt för morgondagen som är misstänkt lik dagens i strukturen. Skålet till detta är ingen släpphänthet, utan de hot, i många fall gamla och välkända, som kan anses bestämmande och som kräver motåtgärder. Kort sagt — det är inte vi som bestämmer hur försvaret kan se ut; det är omvärldens hot mot våra säkerhetspolitiska ambitioner. Sen får vi bedöma och besluta på vilken ekonomisk risknivå försvaret skall placeras liksom avvägningen mellan totalförsvarets komponenter.

ÖB har fastslagit, att den allmänna värnpliktens principer fortfarande bör styra försvarsplaneringen. Men han har också med någon skärpa framhållit, att det vore ohederligt att kalla in personal, som inte kan ges meningsfull utbildning och adekvat materiel.

Uppgifterna kräver kvalificerad materiel i krigsförbanden. En delvis unik företeelse i världen är att vi i så hög grad

Överstelöjtnant JAN-ÅKE BERG
är chef för Försvarsstabens informationsavdelning.

överlåter på den värnpliktige att hantera komplicerad materiel, en uppgift han klarar bra. Här ett exempel, som delvis får stå som en motbild till Arne Karyds beskrivning av hangarfartyg med dess både över- och underutnyttjade värnpliktiga. Hangarfartyg har vi ingen erfarenhet av i Sverige och kommer inte att få. Däremot kunde Karyd tex ha belyst hanteringen av de tekniskt kvalificerade svenska flygstridskrafterna, där ett ganska litet antal värnpliktiga löser stora tekniska uppgifter, både i driften av flygbaserna och i hantering av flygplanen och dess utrustning på marken.

Kvinnor är idag undantagna från värnplikt. Beslutet är politiskt och anses ha främst etiska grunder. Trots det ökar kvinnans möjligheter till både fast anställning inom försvarsmakten och viss frivillig värnpliktsutbildning. Från allmän värnplikt undantas också vissa män, dels sådana som kan visa allvarliga samvetsbetankligheter mot militär utbildning och verksamhet, dels sådana som inte anses fysiskt kunna klara tjänsten. Det finns flera skäl.

Sanningen är nog den, att antalet värnpliktiga inte under överskådlig tid bör ökas. Det kostar för mycket, vilket blir ytterligare belyst nedan. Vidare måste det övriga totalförsvaret ha sin personal för krigsuppgifterna.

Arne Karyd intresserar sig mycket för soldaternas personliga utrustning. Det är bra. Det gör vi också, men kanske med delvis andra värderingar. Visst finns det brister, och många av dem kommer att åtgärdas så fort det går. I andra fall måste andra materielslag än den personliga utrustningen prioriteras. Det är en avvägningsfråga. Karyd nämner särskilt frånvaron av värme i bandvagnarna. Rätt, det *skall* inte vara någon. Vid prov har det visat sig bäst så eftersom soldaten under stridsförhållande kan komma att kastas direkt från transport till strid i stark kyla.

Fler exempel kunde visa, att Arne Karyd har fel när han påstår, att om inte försvarsmakten omfattar *alla* som teoretiskt kan göra värnpliktstjänst och om inte dessas personliga utrustning och tjänstgöringsförhållanden prioriteras, så kommer "på längre sikt ett närmast konstant antal värnpliktiga att kombineras med allt sämre utrustning och följaktligen få allt sämre möjligheter att sköta landets försvar".

I ett nyligen presenterat förslag vill ÖB reducera fredsorganisationen för att, bla med hjälp av rationaliseringar och med tanke på det på sikt minskande antalet värnpliktiga, frigöra pengar. Dessa skall då satsas på krigsförbanden och medge materielköp för en förbättrad stridseffekt. Det innebär, att den personalreduktion, som under 70-talet omfattade ca 5500 personer fast anställd personal, under 80-talet förutses bli ungefär lika stor.

Om Arne Karyds övriga karakteristik av försvarsmakten finns bara att säga, att tidsanvändningen ständigt studeras för att bli effektivare, att innovationstakten och de tröga administrativa rutinerna – där de finns – delvis hänger samman med penningbrist och svårigheterna att planera för en organisation, som i krig skall omfatta mer än 850000 personer och som i många avseenden behöver vara likformigt ordnad, att "transporterna" av värnpliktiga främst beror på den ojämna befolknings- och yrkesfördelningen inom landet samt att den "undermåliga sjukvården" ständigt förbättras, både för krig och fred.

Slutligen kan jag avslöja, att av olika skäl används vare sig Gunnar du Rietz eller Marit Paulsen som orakel i den svenska försvarsplaneringen.

Fast egentligen har jag inte förstått exakt vad Arne Karyd har avsett att belysa med sitt inlägg.